



De zaaizaadsector in Ethiopië is volop in ontwikkeling en zowel commerciële landbouwbedrijven als kleinschalige boeren profiteren daarvan. Met kwalitatief hoogstaand zaaizaad kan het Oost-Afrikaanse land uitgroeien tot een wereldspeler in de export van landbouwproducten en tegelijkertijd een einde maken aan armoede en voedselonzekerheid, zeggen landbouwexperts.

Nederland kennis en expertise vitaal Zaaizaad, sleutel tot Ethiopië's succes

Ethiopië, dat toegang heeft tot afzetgebieden op het Arabische schiereiland, Azië en Europa en klimatologisch de juiste omstandigheden heeft om het hele jaar door een groot scala aan gewassen te verbouwen, heeft enorme potentie. En dat is niet aan de grote spelers in de internationale zaadsector voorbij gegaan. Het Zimbabwaanse maïsbedrijf SeedCo Group en het Amerikaanse Pioneer Hi-Bred zijn bijvoorbeeld al actief in Ethiopië. Maar ook Nederlandse multinationals zoals RijkZwaan en Syngenta hebben hun eerste stappen in Ethiopië gezet.

De sleutel tot succes is zaaizaad, volgens Joep van den Broek, landbouwadviseur van de Nederlandse ambassade in Ethiopië. En het Nederlandse bedrijfsleven, wereldleider in de zaaizaadindustrie, heeft de kennis en expertise in huis om het beste zaad in Ethiopië te produceren en zo het bedrijfsleven te helpen ontwikkelen.

Nederland stuurt aan op een geïntegreerde aanpak, zodat ook de kleinschalige boeren in Ethiopië, ongeveer 85% van de ruim tachtig miljoen Ethiopiërs, profiteren. De ambassade in Addis Abeba ondersteunt bijvoorbeeld 360 verschillende zaaizaadcoöperaties die verbeterd zaad produceren voor belangrijke voedselgewassen als tarwe, teff en maïs. "Je

hebt ook goed zaaizaad nodig in de marginale gebieden", aldus Van den Broek. "En als je bijvoorbeeld met verbeterd tarwe- en maïszaad van onze coöperaties aan de slag gaat, kun je als kleinschalige boer zo 20 tot 30% meer produceren"

Voordat het zover is, moet eerst een misvatting uit de weg worden geruimd: voor een aantal relatief nieuwe gewassen zoals aardappel, tomaat en ui is er nog weinig kennis aanwezig. Boeren geven er daarom vaak de voorkeur aan hun beste producten naar de markt te brengen, in plaats van ze in te zetten als zaaizaad voor de volgende oogst. "Er is bijvoorbeeld veel degradatie in de kwaliteit van aardappels", zegt Anton Haverkort, onderzoeker aan Wageningen Universiteit en Research. "De boeren brengen de grootste knollen naar de markt en herplanten de kleinste aardappels. Daardoor zijn de gewassen kwetsbaarder voor ziektes en valt de oogst vaak tegen. Daarnaast zijn er problemen met gewasbescherming, bemesting en gebruik van verbeterde rassen. Dit gezamenlijk is op dit moment de belangrijkste reden van lage opbrengsten in de aardappelsector", zegt Haverkort.

Niels Louwaars, directeur van branchevereniging Plantum, kan het niet genoeg benadruk-



V.l.n.r.: nieuw teeltgebied op hoogvlakte voor Nederlandse pootaardappelen. Het planten en bemesten aardappelen. Jan van de Haar -Nederlandse ondernemer- samen met Anton Haverkort van Wageningen UR.



ken: "Zijn zaden duur? Ja", zegt hij, "maar goed zaad is nu eenmaal duur." In november leidde Louwaars een handelsmissie naar Ethiopië, georganiseerd door de Netherlands African Business Council en het ministerie van EL&I. De delegatie bestond uit de top van de Nederlandse zaaizaadsector. De missie trok de aandacht van tientallen Ethiopische kwekers op zoek naar wereldklasse zaden. "Als je 20.000 zaden zaait per hectare, kost je dat 7000 euro, maar de oogst is zeker 45.000 euro waard", rekende Louwaars ze voor. "Vraag jezelf nu nog eens af of zaden duur zijn: niet dus. Het levert juist een hoop op." Ethiopië weet maar al te goed dat het de moeite waard is om de beste zaadsoorten binnenlands te vermeerderen of te importeren, zegt ook Melaku Admasu, president van de Ethiopische Seed Growers and Processors Association: "Want beter zaad leidt tot een rijke en kwalitatief hoogstaande oogst voor lokale en internationale markten en minder ziektes in de gewassen." De Ethiopische overheid wil nog vóór 2015 zijn landbouwproductie hebben verdubbeld en de ontwikkeling van de zaadsector speelt daarin een vitale rol.

Er is de afgelopen jaren een hoop veranderd in de zaadsector in Ethiopië, aldus Melaku. Zaden werden voorheen uitsluitend door de overheid verspreid en het kwekersrecht was onvoldoende beschermd. Maar nu is het bedrijfsleven steeds vaker actief betrokken bij de productie en distributie. Ook is de overheid in nauwe samenwerking met Nederland en de private sector zo goed als klaar met nieuwe wet- en regelgeving om kwekersrecht beter te beschermen. Melaku ziet de Nederlandse zaadproducenten, wereldwijd toonaangevend

Kwekersrecht in Ethiopië

Ethiopië is op dit moment in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven aan de slag om een nieuwe wet op het gebied van kwekersrecht te formuleren. De conceptwet kent een strikte bescherming voor rassen van commerciële bedrijven, maar houdt ook rekening met kleinschalige boeren zodat die in staat blijven om lokale variëteiten onderling uit te wisselen.

"De wet is uniek in de wereld", zegt Joep van den Broek, landbouwadviseur aan de ambassade in Addis Abeba. "Die slaat een brug tussen streng kwekersrecht voor de commerciële bloemen- en groentesector enerzijds, en flexibiliteit voor gewassen die van groot belang zijn voor de voedselzekerheid van boeren in Ethiopië anderzijds. Het is een mooie mix."

Van den Broek zegt dat het kwekersrecht veredelaars de mogelijkheid biedt dat zij hun royalty's ook in Ethiopië juridisch kunnen afdwingen. Iets dat vooral in de bloemensector in Ethiopië, waarin veel Nederlandse bedrijven actief zijn, lastig blijkt. De bloemen zijn eenvoudigweg met een stek te vermeerderen en de eigenaar had in Ethiopië geen mogelijkheid illegale vermeerdering juridisch aan te pakken. "Nederland gaat de overheid in Ethiopië ook ondersteunen met het implementeren van de nieuwe wet en het trainen van het juridische apparaat. Als er conflicten optreden over royalty's kunnen deze dan ook voor de Ethiopische rechtbank worden gebracht."

en behorend tot de meest innovatieve, graag naar Ethiopië komen. "Zodra dit soort multinationals besluiten in Ethiopië te investeren, brengen ze het beste materiaal en de nieuwste technologieën met zich mee", zegt hij. "Het stelt ons in staat om onze gewassen te verbeteren en te diversifiëren."

Nederlandse bedrijven komen onder meer naar Ethiopië, omdat de overheid 'opener' wordt, zegt Louwaars, die nauw contact heeft met het Ethiopische ministerie van Landbouw. De mensen bij het landbouwministerie vertellen hem dat het land openstaat voor het bedrijfsleven. "En dat is geen politiek correcte

boodschap, maar juist zeer overtuigend", zegt Louwaars. Hij noemt relatief goedkope arbeidskracht als een van de vele voordelen die Ethiopië investeerders te bieden heeft. "De Aziatische landen worden zo langzamerhand te duur en hier is enorm veel arbeidspotentieel", zegt hij.

Maar de relatie is tweeledig, benadrukt Melaku: "Zij willen mankracht en wij willen goed zaad." Bij Rijk Zwaan heerst geen twijfel: "Wij laten de 'goedkope' markten links liggen en denken dat Ethiopië zal uitgroeien tot een grote groente-exporteur", zegt Gerard Hulisz, regio

Testveld lijnzaad en koolzaadrasen. Links Robert van Loo (Wageningen UR), rechts Adugna Wakjira (Holetta Research Center).



manager van Rijk Zwaan en deelnemer aan de handelsmissie van november.

Maar ook de lokale markt is interessant, zegt Ketsela Gadissa van groenteteler Gadissa Gobena Commercial Farm Products. Het Ethiopische familiebedrijf is op zoek naar de beste zaden om knoflook en tomaten te kweken voor de Ethiopische markt. Nederlandse bedrijven als Syngenta en Rijk Zwaan zouden dat met zaad en kennis mogelijk kunnen maken. Ketsela vindt dat Ethiopische ondernemers ook verantwoordelijkheid

dragen om de groenteteelt te helpen verbeteren en kleine boeren te helpen. “Mijn vader komt uit een echte traditionele boerenfamilie en we weten hoe belangrijk het is om dat leven te verbeteren”, zegt ze. “Zodra we beginnen met de productie van onze groenten zal onze boerderij omringd zijn met outgrowers, kleine boertjes, en die zullen we betrekken in de productie.”

Melaku denkt dat het mogelijk is om met een bloeiende zaadsector een einde te maken aan de voedselonzeekerheid in het Oost-Afrikaanse land en daarmee eindelijk het negatieve imago af te schudden. Ondanks jaren van stabiele economische groei, is Ethiopië in veel Westerse landen nog altijd synoniem voor honger en ellende. De bevolking moet dan wel haar eetgewoontes aanpassen aan de grotere variatie gewassen die de import en productie van kwaliteitszaden met zich meebrengt.

In plaats van vrijwel uitsluitend injera – een zurige pannenkoek die de basis vormt voor elke maaltijd – ook rijst en aardappels eten, zegt hij. Dat kan: “Voorheen aten we niet veel maïs en aardappelen en geen rijst. Nu wel”, aldus Melaku. “Het is een zaak van leven of dood, het gaat immers om voedselzekerheid. Ik ben ervan overtuigd dat de zaaizaad- en pootaardappelsector Ethiopië veel goeds gaat brengen.”

Luc van Kemenade

Lijnzaad

Ethiopië is een van de grotere producenten van lijnzaad afkomstig van olievlas. Dit lijnzaad wordt gebruikt voor lokale sauzen en wereldwijd wordt het gebruikt als grondstof in de voeding- en technische industrie (margarine, brood, verf, zeep en zo voort). Maar de kwaliteit laat te wensen over en er wordt nagenoeg niets geëxporteerd. Op zoek naar nieuwe afzetmarkten sprong het Nederlandse bedrijf Van de Bilt zaden en vlas uit Zeeuws-Vlaanderen vorig jaar het diepe in. “We willen aanhaken bij de Ethiopische telers en de huidige structuur uitbouwen”, zegt Lenno Vermaas, projectleider bij Van de Bilt. Het bedrijf werkt samen met Jan van de Haar, al jaren actief in Ethiopië met zijn aardappelbedrijf Solagrow, aan enkele locaties in de hooglanden en op de middenplateaus waar olievlas samen met lokale boeren (outgrowers) geproduceerd gaat worden. “We zijn nog in de opstartfase”, zegt Vermaas, “maar we hopen uiteindelijk zowel markten in Europa en het Midden-Oosten als uiteraard de lokale markt te bedienen.” Dat vergt training en een automatiseringsslag. Volgens Vermaas zijn er momenteel nog tweeduizend boeren nodig om olievlas op 1000 hectare te verbouwen. “Het is nu vooral handwerk, de boeren moeten worden getraind en dat eist de nodige energie.”

Topsector Aardappel

Ethiopië verbouwt al bijna 150 jaar aardappels. De hooglanden tellen zo’n 14 miljoen aardappeltelers en in de steden van het land neemt de aardappelconsumptie snel toe. Vooral friet is erg populair onder de stedelingen. In het kader van het topsectorenbeleid van de overheid (topsector Agri&Food) is de aardappelsector in Ethiopië door het ministerie van EL&I geïdentificeerd als groeisector met kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven. Het klimaat in de hooglanden maakt het mogelijk het hele jaar door aardappels te telen en de snel groeiende bevolking, en middenklasse in het bijzonder, bieden kansen op een afzetmarkt voor zowel de gewone aardappel als nicheproducten.

Anton Haverkort, onderzoeker van Wageningen Universiteit en Research, ziet bijvoorbeeld kansen voor een ‘frietlijn’, die zorgt voor een constante aanvoer van kant-en-klare friet aan restaurants en cafés in de steden en voor branding van een tafelaardappel in de schappen van supermarkten, die in Ethiopië sterk in opkomst zijn. Maar om dat mogelijk te maken, moet er goede kwaliteit pootaardappels van verbeterde rassen aanwezig zijn. Door het opzetten van geïntegreerde ketens, met het reeds aanwezige aardappelvermeerderingsbedrijf Solagrow dat gebruikmaakt van HZPC-rassen, moet dat zeker mogelijk zijn, aldus landbouwadviseur Joep van den Broek.

Pionier: Olij Breeding

Ethiopië heeft welgeteld één bloemenveredelaar. Olij Breeding, onderdeel van het Nederlandse bedrijf Olij Rozen, is een heuse pionier. Het bedrijf begon ruim zes jaar geleden met een ‘hobbyistisch’ experiment in Ethiopië, waar de kosten lager zijn dan in Nederland en de weersomstandigheden (veel zon, voorspelbare regens) beter. Met een PSI-subsidie van de Nederlandse overheid begon Olij Breeding vorig jaar met het veredelen van bloemen. Monnikenwerk, aldus Philippe Veys, general manager van Olij Rozen: “Van de 20.000 nieuwe zaailingen moet je de 0,1% goede selecteren”, zegt hij. Volgens Veys zijn de eerste resultaten dit jaar te zien. Wanneer de nieuwe rassen op de markt verschijnen, is nog onduidelijk.”